

Nr 9.

Konstitutionsutskottets utlåtande i anledning av väckta motioner angående utredning om sammanförande av valen till riksdagens andra kammare och valen till landstingen till en gemensam valdag.

Uti de likalydande, till konstitutionsutskottet hänvisade motionerna, nr 114 i första kammaren av herr *Sunne m. fl.* och nr 154 i andra kammaren av herr *Ahlsten m. fl.* hemställes, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning genom 1950 års folkomröstnings- och valsättssakkunniga rörande sättet för ett sammanförande av valen till riksdagens andra kammare och valen till landstingen till en gemensam valdag».

Beträffande motiveringen får utskottet hänvisa till motionerna.

Allmänna politiska och kommunala val förrättas numera vart fjärde år på så sätt, att de ordinarie andrakammarvalen omväxla med landstingsmannavalen och de primärkommunala valen med två års mellanrum. Denna regel är det slutliga resultatet av den strävan att nedbringa antalet valrörelser, som inleddes vid 1917 års riksdag. Vid den utredning i ämnet, som i anledning av en av samma riksdag beslutad skrivelse till Kungl. Maj:t då företogs, övervägdes jämväl frågan om sammanförande till hösten ett och samma år av ordinarie andrakammarval och landstingsmannaval. Flertalet av de i frågan hörda myndigheterna avstyrkte emellertid en dylik anordning. I proposition (nr 261) i ämnet till 1918 års lagtima riksdag uttalade sig även föredragande departementschefen häremot. Jämväl riksdagen anslöt sig till denna mening.

Samma ståndpunkt har även härefter vidhållits av riksdagen. Sålunda avslog denna åren 1935, 1937 och 1940, med bifall till vad konstitutionsutskottet hemställt i ämnet, motionsvis väckta förslag om sammanförande av landstingsmannavalen med ordinarie andrakammarval till en förrättning vart fjärde år.

I sitt utlåtande (nr 7) år 1935 i ämnet framhöll utskottet att vissa av de synpunkter som framförts till stöd för ett sådant sammanförande icke kunde fränkännas betydelse, men avgörande invändningar kunde enligt utskottets mening anföras däremot. I viss omfattning gjorde sig sålunda även andra synpunkter gällande vid landstingsmannavalen än vid andrakammarvalen. Sannolikhet föreläge för att denna olikhet skulle försvinna genom ett sammanförande av de båda slagen av val till en gemensam valförrättning. Vidare kunde en viss tillfällig folkstämning göra sig gäl-

lande och trycka sin prägel på ett val, vilket kunde vara mindre lyckligt redan då det gällde ett enda val. Detta bleve i ännu högre grad fallet, då det vore fråga om samtliga de val, som direkt eller indirekt voro utslagsgivande för riksdagens sammansättning. Förslagets realiserande skulle vidare medföra den olägenheten, att den förskjutning inom väljarkåren, som under loppet av fyra år kunde inträffa, icke utan en upplösning av andra kammaren med säkerhet kunde konstateras under hela denna tid. Utskottet framhöll även att det vore av värde att urväljarna till riksdagen icke alltför sällan fingo deltaga i val av rikspolitisk betydelse; man kunde nämligen ej bortse från faran av att det genom förslaget skapades likgiltighet för det politiska livet, ett förhållande som icke kunde vara till gagn för det demokratiska statsskicket. Ett sammanförande av landstingsmannavalen med andrakammarvalen skulle dessutom kunna leda till att första kammarens konstitutionella ställning undergrävdes. Detta skulle nämligen kunna bli följderna redan av att landstingsmannavalen förlorade sin särprägel i förhållande till andrakammarvalen, men i ännu högre grad genom att principen om första kammarens successiva förnyelse allvarligt skulle kunna rubbas. En regering, som haft framgång vid de samtidigt förrättade valen, skulle nämligen kunna frestas att upplösa första kammaren i syfte att stärka sitt parlamentariska underlag.

Vid 1937 års riksdag uttalade utskottet i sitt utlåtande (nr 6) i samma fråga, att den 1935 intagna ståndpunkten alltjämt ägde fog för sig.

År 1940 framhöll utskottet i sitt utlåtande (nr 6) i samma ämne, att några nya synpunkter, som kunde motivera ett förändrat ståndpunktstagande från utskottets sida icke anförts i motionerna. Det förhållandet att den 1936 genomförda reformen om obligatoriskt sammanförande av landstingsmannavalen och stadsfullmäktigevalen prövats och visats ändamålsenlig talade enligt utskottets mening nu mot förslaget. Genom avskaffandet av elektorsinstitutionen hade förstakammarvalen helt återförts till kommunalt verksamma korporationer: till landstingen och stadsfullmäktige i de större städerna. Syftemålet med det framförda förslaget skulle därför icke kunna uppnås utan att antingen även stadsfullmäktigevalen i dessa större städer löstes från sitt nuvarande samband med övriga primärkommunala val och sammanfördes med andrakammarvalen eller den så sent som år 1937 avskaffade elektorsinstitutionen återinfördes. Utskottet ville emellertid icke förorda någon av dessa vägar och avstyrkte för den skull bifall till det framförda förslaget.

I de nu förevarande motionerna framhålles, att de kommunala valen till landsting och fullmäktige på senare år blivit allt mera rikspolitiskt betonade och utgöra en påtaglig barometer över folkopinionens svängningar. Motionärerna ifrågasätta emellertid om det i vårt land är nödvändigt med en sådan opinionsyttring vart annat år och om ej de kommunalpolitiska förhållandena skulle gagnas av att valen till fullmäktige finge verkställas

helt fristående från de mera rikspolitiskt betonade landstingsmannavalen. Enligt motionärernas uppfattning skilja sig landstingsvalrörelserna föga från de valrörelser, vilka föregå andrakammarvalen. Med anledning av dessa uttalanden får utskottet erinra om att erfarenheten från de primärkommunala stickval, som ägde rum 1947, otvetydigt talar emot motionärernas antagande, att de primärkommunala valen, om de förrättades för sig, skulle kunna friläggas från rikspolitiskt inflytande. I övrigt ha några nya skäl av beskaffenhet att höra föranleda ett förändrat ståndpunktstagande från riksdagens sida i förevarande fråga ej anförts i föreliggande motioner och föreligga enligt utskottets mening ej heller. Med hänsyn härtill får utskottet, under hänvisning till sina tidigare uttalanden i ämnet, avstyrka en utredning i motionernas syfte. Utskottet hemställer alltså,

att förevarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 22 februari 1951.

På konstitutionsutskottets vägnar:

JONES ERIK ANDERSSON.

Närvarande:

från första kammaren: herrar Jones Erik Andersson, Karl August Johanson, Elmgren, Herlitz, Björck, Hällgren*, Fritjof Thun, Damström, Arrhén och Fritiof Karlsson*; samt

från andra kammaren: herrar Fast, Norén, Swedberg, Spångberg, Nolin, Nordkvist, Hansson i Skediga*, Hammar, fru Svedberg och herr Edberg.

* Ej närvarande vid justeringen.